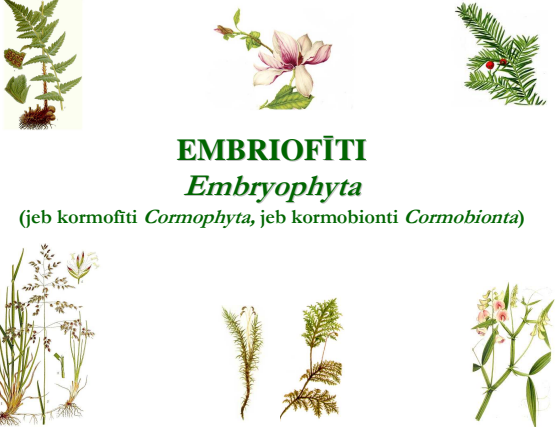

EMBRIOFĪTI
Embryophyta

Iluta Dauškane
iluta.dauskane@lu.lv
Botānikas un ekoloģijas katedra

**EMBRIOFĪTU RAŠANĀS
UN EVOLŪCIJA**

EMBRIOFĪTI
Embryophyta
(jeb kormofīti *Cormophyta*, jeb kormobionti *Cormobionta*)

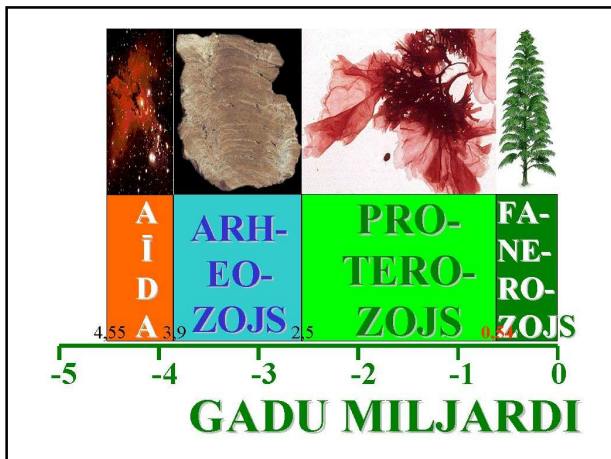
~330000 sugas

1. Eonas
2. Fanerozojs – bioloģiskās daudzveidības eona
3. Embriofītu tuvākie radinieki
4. Embriofīti – sauszemes iekarotāji

1.Eonas
'ēōs

Aīdas eona
Aīdas

Zeme rodas un atdziest
pirms 4,55...3,9 mljrd. g.

Aīdas eona

4,55...3,9 ???
Austrālija
4,4 mljrd. g.

Cirkona kristāls

Jau 150 miljonus gadus pēc Zemes rašanās, tās virsma bija pietiekami atdzisusi, lai uz tās varētu veidoties minerāli.

Arheozoja eona
ārbaios (sākotnējs) z'oon (dzīvība)

Sākotnējās dzīvības eona
pirms 3,9...2,5 mljrd. g.

Arheozoja eona

3,5 miljardi g.
Tikai prokarioti (cianobaktērijas jeb zilaļģes)

Rietumaustrālijas un Dienvidāfrikas arheozoja klintis

Veidojās kalcija karbonātam izgulsnējoties uz zilaļģu pavedieniem. Šo izgulsnēšanos izraisīja zilaļģu fotosintēzē atbrīvotais oglekļa dioksīds.

Arheozoja eona

Stromatoliti Rietumaustrālijā, Shark Bay lagūnā

Protenozoja eona

próteros (pirmais, agrākais) ζῷον (dzīvība)

Okeānā
daudzšūnu
organismi

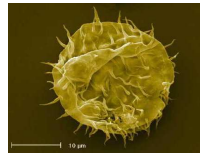
pirms 2,5...0,54 mljrd. g.

Protenozoja eona

Nostoc sp.

Cianobaktērijas – pirms 1,2 mljrd. gadu lielākais daudzums un daudzveidība.

Pirmie eikarioti

Protenozoja eona

Spriggina floudersii

Posmaini tārpi

Spriggina floudersii
fostilija

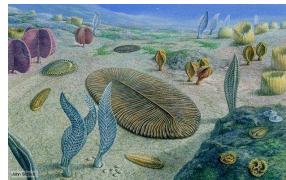
Protenozoja eona

Moluski

Medūzas

Koraļļu priekšteči

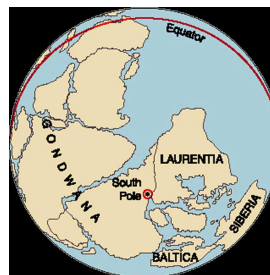
Protenozoja eona

Bangia sp.

Daudzšūnu aļģes

Protenozoja eona

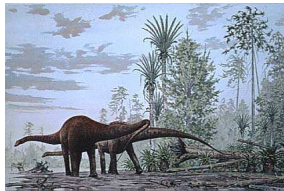

Superkontinenta Rodinija
sadalīšanās (750 milj. g.)

Gigantisks apledojums

Organismu masveida
izmiršana

Fanerozoja eona
phanerós (redzams notikums) z'oon (dzīvība)

Izveidojās visa
 mūsdienu
 dzīvības formu
 daudzveidība
 pirms 540... milj. g.

Fanerozoja ēras

Paleozoja ēra

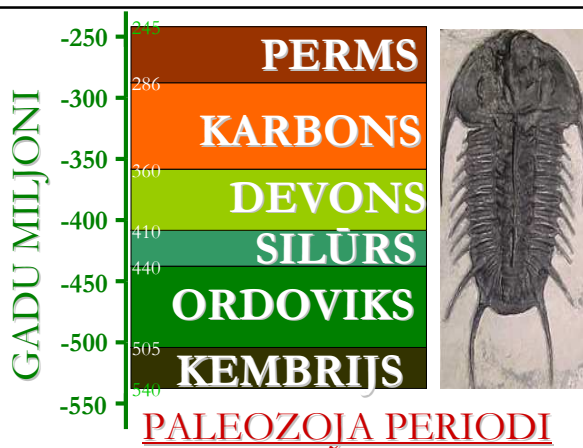
palaiós (sens) z'oon (dzīvība)

Harpides sp.

Triobītu ēra

pirms 540...245 milj. g.

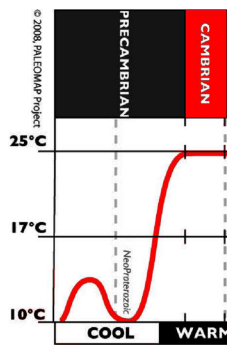
Kembrijs

**Dzīvības formu
 eksplozija**

pirms 540...505 milj. g.

Kembrijs

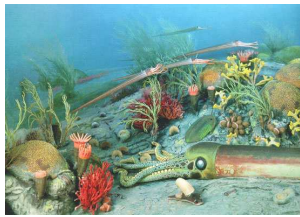
Izveidojas gandrīz visi organismu nodalījumi

Kembrijs

Visu veidu aļģes

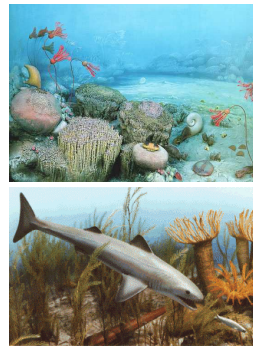
Ordoviks

Pirmie embriofiti

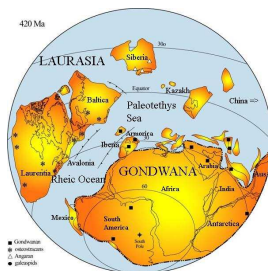
pirms 505...440 milj. g.

Ordoviks

Jūras ekosistēmas veidoja dažādi bezmugurkaulnieki, zilāļģes, sārtaļģes un zilāļģes, primitīvas zivis, koraļļi.

Ordoviks

Dienvidu superkontinents Gondvana

Silts, maigs klimats un atmosfēra bagātīgi saturēja ūdeni. Tas veicināja dzīvības iznākšanu no ūdens.

Ordoviks

Ap 460 miljonus gadus atpakaļ uz sauszemes parādījās pirmie embriofiti.

Fosīlijas – varētu būt gan sūnaugi, gan vaskulārie augi vai abu priekšteči.

Augu grupas, kas neatstājot pēctečus, izmira drīz pēc augstāko augu parādīšanās sākuma.

Ordoviks

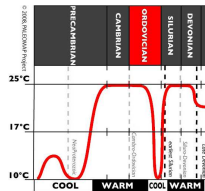

Ordovika beigu posmā Gondvana nonāca līdz Dienvidpolam.

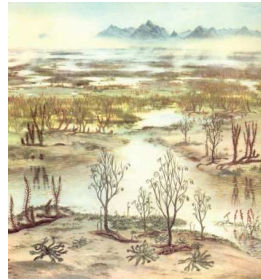
Sāka veidoties masīvi ledāji, ūdens līmenis pasaules okeānā kritās.

Šis ledus laikmets izraisīja organismu masveida izmiršanu.

Izmira 25% jūras bezmugurkaulnieku dzimtu un 60% ģinšu.

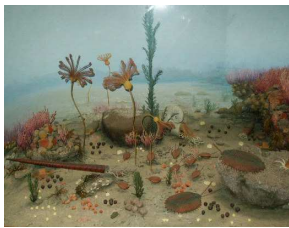
Silūrs

Pirmie vaskulārie augi

pirms 440...410 milj. g.

Silūrs

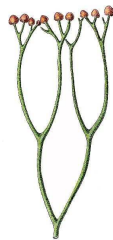

Zemes vispārējā klimata relatīva stabilizācija.

Beidzās krasās klimata fluktuācijas.

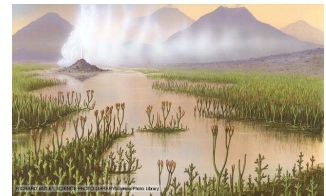
Izkusa lieli ledāji un visās jūrās pacēlās ūdens līmenis.

Silūrs

Kuksonija *Cooksonia* sp.

Zaru galos kuksonijām atradās paresnījumi – sporangiji, kur veidojās sporas.

Devons

“zivju periods”

Pirmie koki

pirms 410...360 milj. g.

Devons

Trīs lieli kontinentālie masīvi.

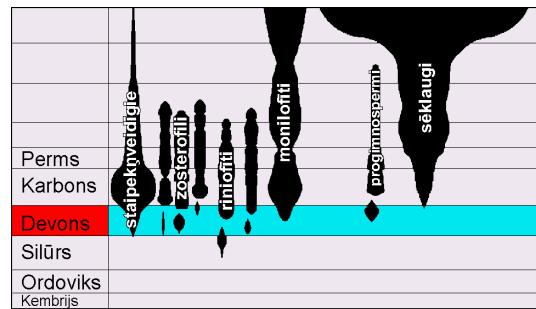
Pašreizējās sauszemes lielas platības bija zem ūdens.

Devons

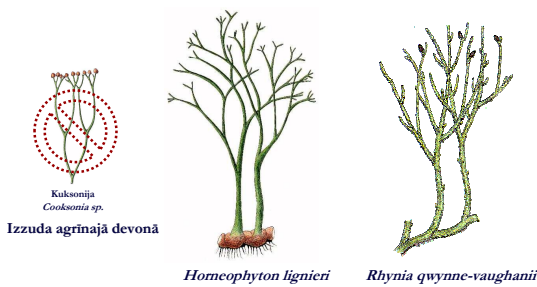
Pirmās divas dzīvnieku grupas (mugurkaulnieki un sauszemes posmkāji – bezspārnu kukaiņi un senākie zīrnēkjveidīgie) sāk iekarot sauszemi.

Devons

Vaskulārie augi ieguva plašāku ģeogrāfisko izplatību (atradumi ziemeļu puslodē)

Devons

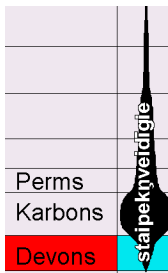
Kuksonija
Cooksonia sp.
Izzuda agrīnajā devonā

Homophyton lignieri

Rhynia qwynne-vaughanii

Agrīnajā devonā augi nelieli, tikai kādus 20 cm gari. Lapām līdzīgi izaugumi – emergences. Rizoidi.

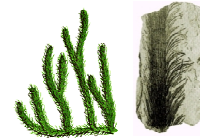
Devons

Agrīnais devons

Staļpekņveidīgajiem ir garas un šauras vai mazas adatveida lapas (**tālāka attīstība beigusies**).

Citās augu grupās attīstība vēl tikai sākas.

Baragwanathia

Devons

Eospermatopteris
pirms 385...359 milj. g.

Vidus devonā augiem:

- izveidojās īstas saknes,
- pilnveidojās vadaudi,
- spēja izaugt vairākus metrus gari,
- sekundārā koksne,

Devons

Archacopteris (Z.-Amerika)

Vēlīnais devons

Pirmie kokveidīgie augi, kas veido mežus.

Tie ir agrīnie kokveida staļpekņveidīgie, kas plaši aprakstīti no Špicberģenas un Īrijas fosilijām.

Garums līdz 30m. Stumbeņa diametrs pie pamatnes 1,5m. Koksne līdzīga primitīvāko skuņķoku koksnei. Pāpārveida lapas. Heterospori (pirmais evolūcijas solis pret sēkļu veidošanu – KAILSĒKĻU PRIEKŠTEČI).

Karbons

“paparžu periods”
Pirmie sēklaugi
pirms 360...286 milj. g.

Karbons

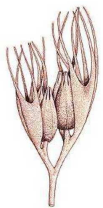
Klimats kļuva siltāks.

Staļpeķņveidīgo skaita samazināšanās un kokveida paparžu skaita palielināšanās.

Mitrīe meži.

Karbons

Sēklpapardes
Archaeosperma arnoldii
sēklaizmetņi ar ķetņveida
izaugumiem

Parādās pirmie sēklaugi
(sēklpapardes)

Sēklpapardes – paparžveida lapas, īsti putekšņi un sēklas.

Devona beigās bija pārstāvēti visi
mūsdienu augu nodalījumi –
sūnaugi, paparžaugi un sēklaugi.

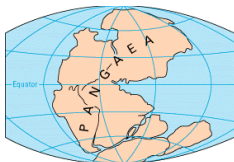
Perms

“abinieku periods”

Pirmie skujkoki
pirms 286...245 milj. g.

Perms

Superkontinents Pangeja

Fitoplanktona un augu darbības
rezultātā skābeklis atmosfērā ir
sasniegjis līmeni, kas tuvs
mūsdienām.

Perms

Walchia

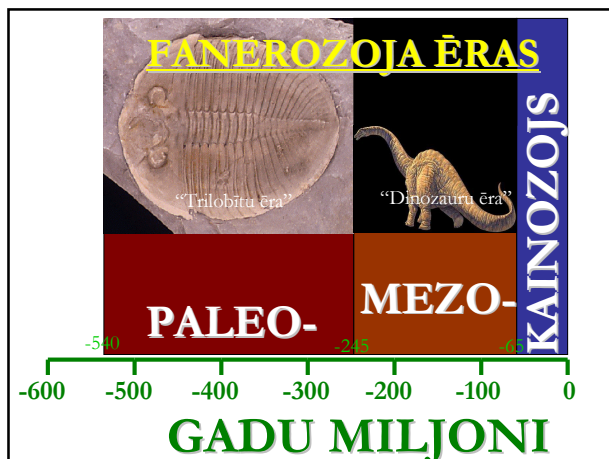
Perma nogulumos pirmo reizi parādās skujkoki

Perms

Leduslaikmets un vulkāniskie procesi

Izmira trilobīti, 50% no visām dzīvnieku dzimtām, 95% no visām jūras sugām, daudzas koku sugas.

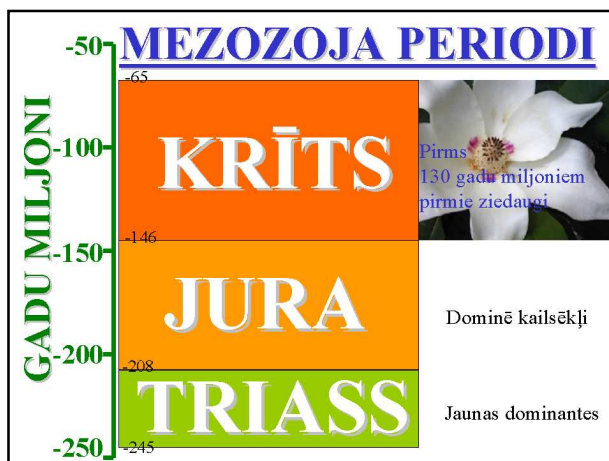
Mezozojas ēra

mésos (vidējs, vidū esošs) z'oon (dzīvība)

Dinozauru ēra

pirms 245...65 milj. g.

Triass

Jaunas dominantes
Pārejas periods
pirms 245...208 milj. g.

Triass

Dominēja
paparžveidīgie,
cikadejveidīgie,
ginkveidīgie, benētīti
u.c.

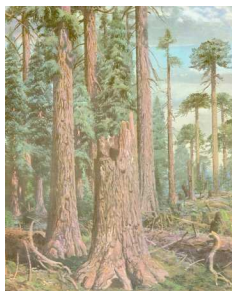
Triass

Organismu neliela izmiršana

Izmira 35% no dzīvnieku dzimtām. Tas atbrīvoja daudzas nišas dinozauru ekspansijai.

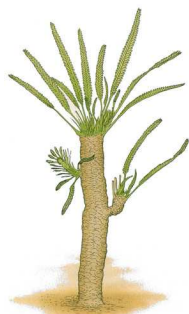
Jura

Dominē kailsēkļi

pirms 208...146 milj. g.

Jura

Cikadeoīds
Williamsonia sewardiana

Dominēja cikadejveidīgie, ginkveidīgie un skujkoki.

Cikadeoīdiem bija daudzas ziedaugu iezīmes.

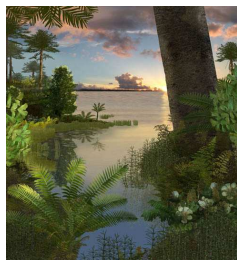
Krīts

Pirmie ziedaugi

pirms 146...65 milj. g.

Krīts

Pirmie ziedaugi jeb segsēkļi pirms 130 milj. g.

Čārlzs Darvins

“abominable mystery”
(riebīgā mistērija)

Triass

Organismu izmiršana

Daudzus senākos organismus nomainīja jauni.

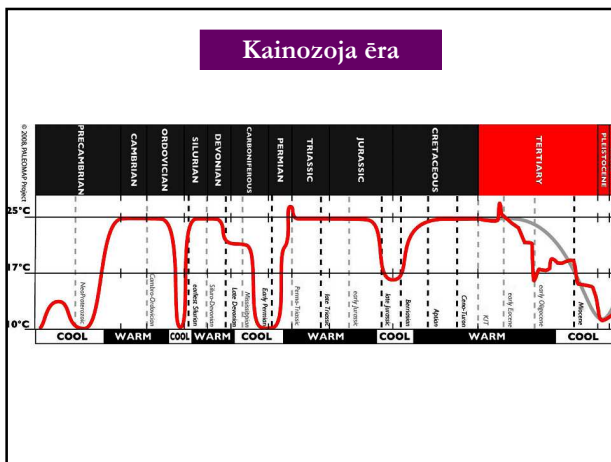
Izmira dinozauri, daudzas cikadejas un skujkoki.

Tos aizvietoja zīdītāji un ziedaugi.

Kainozoja ēra
kainos (jauns) z'oon (dzīvība)

Ziedaugu ēra
pirms 65... milj. g.

**3. Embriofitu
tuvākie
radinieki**

Ordovīks

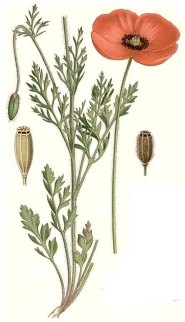
Ap 460 miljonus gadu atpakaļ uz sauszemes parādījās pirmie embriofīti.

Silūrs

Pirmie vaskulārie augi
pirms 440...410 milj. g.

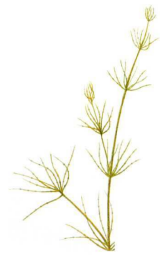
Strukturāla un reproduktīva adaptācija padarīja iespējamu sauszemes iekarošanu.

Embryophyta

1. Daudzšūnu
2. Eikariotiski
3. Autotrofi
4. Fotosintezējoši

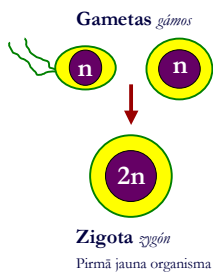
Embryophyta

Mieturāģes *Chara sp.*

1. Homologi hloroplasti (hlorofils a, hlorofils b, karotinoīdi, tilakoīdu membrānas veido granas).
2. Bioķīmiska līdzība (šūnapvalka sastāvs (celuloze 20-23%), periksisomās tāds pats fermentu sastāvs, ciete).
3. Līdzīgs kodolu un šūnu dalīšanās mehānisms.
4. Līdzīga spermatozoīdu ultrastruktūra.
5. DNS radniecība.

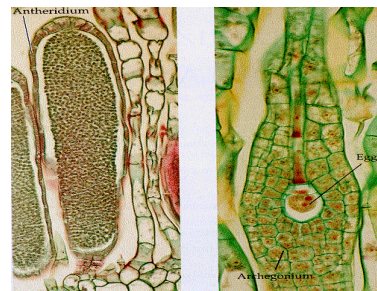
Embryophyta

Sauszemes apstākļiem piemērota dzimumvairošanās

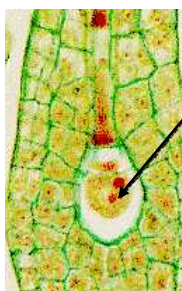
Embryophyta

Daudzšūnu gametangiji ar aizsargslāņiem, kas pasargā (no izžūšanas, apgādā ar barības vielām) gametas veidojošās šūnas

Embryophyta

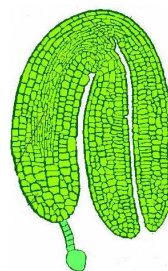
Sievišķās gametas ir nekustīgas (nekad neatstāj mātes augu)

Olšūna (sievišķā gameta)

Embryophyta

Apaugļošanās, zigotas un dīgļa attīstība notiek mātes augā

Embrija jeb dīgļa barošanās (pasargā un baro īpašas gametangija šūnas) pilnīgi atkarīga no mātes auga.

Embryophyta

Bezdzimumvairošanās ar sporām (*spori – sēkla*)

Sporangijus ietver aizsargslānis

Sporas bez viciņām

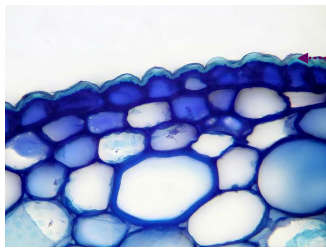
Sporām izturīgs apvalks (pasargā no izžūšanas, infekcijām utt.), tādēļ bieži atrodamas fosilijās

Embryophyta

Konsekventa paaudžu maiņa

Embryophyta

Kutikula

cutis – cuticula
āda – ādiņa

Embryophyta

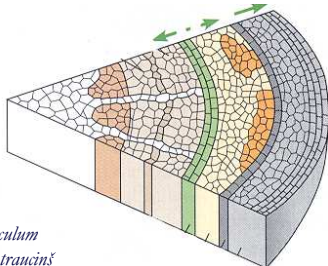
Lapis

Korms

Embryophyta

Vadaudi – vaskulārie augi

vas – vasculum
trunks – trauciņš